

ผลของคำขอโทษในคดีอาญาและคดีแพ่งตามกฎหมาย
ของประเทศสหรัฐอเมริกา กับกฎหมายไทย
The Legal Effects of Apologies in Criminal and Civil
Cases under United States Law and Thai Law

สันติภาพ พุ่มพัว¹ และเดโช ข่าน้ำแคว^{2*}

Santiparp Phumphuo¹ and Daycho Khaenamkhaew^{2*}

รับบทความ (Received) : 8 ตุลาคม 2568

แก้ไขบทความ (Revised) : 14 มกราคม 2569

รับตีพิมพ์ (Accepted) : 27 มกราคม 2569

¹ อาจารย์, มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดชุมพร, 86170

² รองศาสตราจารย์ ดร., มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช, 80280

¹ Lecturer, Maejo University, Chumphon Province, 86170, Thailand.

² Assoc. Prof. Dr., Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Nakhon Si Thammarat Province, 80280, Thailand

* Corresponding author: E-mail address: Daycho_kha@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้เพื่อวิเคราะห์ผลทางกฎหมายทั้งอาญาและแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคำขอโทษ โดยจะเน้นถึงความสำคัญของคำขอโทษในกระบวนการยุติธรรม จากการศึกษาพบว่า กฎหมายต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) เช่น สหรัฐอเมริกา คำขอโทษถูกมองว่าเป็นกลไกสำคัญในการลดความขัดแย้งและส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ โดยหลายประเทศได้ออกกฎหมายเฉพาะ เช่น กฎหมายคำขอโทษ (Apology Laws) หรือกฎหมายการขอโทษ (Apology Act) เพื่อคุ้มครองคำขอโทษไม่ให้ถูกตีความเป็นการยอมรับความรับผิดชอบหรืออาญาโดยอัตโนมัติ ทำให้คู่กรณีกล้าแสดงความเสียใจและเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยมากขึ้น ในบางกรณี ศาลสามารถนำคำขอโทษที่จริงใจมาประกอบการพิจารณาลดโทษหรือกำหนดค่าเสียหายได้ แต่ต้องพิจารณาร่วมกับพยานหลักฐานและพฤติการณ์แห่งคดี เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายไทยจะพบว่า ไทยไม่มีบทบัญญัติเฉพาะที่คุ้มครองคำขอโทษโดยตรง คำขอโทษจึงไม่ก่อให้เกิดผลทางกฎหมายโดยอัตโนมัติ อย่างไรก็ตาม ศาลไทยสามารถนำคำขอโทษมาพิจารณาเป็นพฤติการณ์ประกอบการใช้ดุลพินิจลดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 หรือประกอบการกำหนดค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งและคดีอาญาที่เรียกค่าเสียหายได้ ทั้งนี้ คำขอโทษในทั้งสองระบบกฎหมายมีบทบาทคล้ายกันในเรื่องคุณค่า แต่แตกต่างกันในเชิงโครงสร้างทางกฎหมายและระดับของการคุ้มครองตามกฎหมาย

คำสำคัญ: คำขอโทษ, ผลทางกฎหมาย, กฎหมายอาญา, กฎหมายแพ่ง

Abstract

This article aims to analyze the legal effects of apologies in both criminal and civil law, with particular emphasis on the significance of apologies within the justice system. The study finds that in foreign legal systems especially those operating under the Common Law tradition, such as the United States apologies are regarded as an important mechanism for reducing conflict and promoting restorative justice. Many countries have enacted specific legislation, such as Apology Laws or Apology Acts, to protect apologies from being automatically interpreted as admissions of civil or criminal liability. Such legal protection encourages parties to express remorse openly and to engage more actively in mediation and alternative dispute resolution processes. In certain cases, courts may take sincere apologies into account when considering sentence mitigation or determining the amount of damages, provided that they are assessed together with other evidence and the overall circumstances of the case. By contrast, Thai law does not contain specific statutory provisions that directly protect apologies. As a result, an apology does not automatically produce legal effects. Nevertheless, Thai courts may consider an apology as a relevant circumstance when exercising judicial discretion to mitigate punishment under Section 78 of the Penal Code, or when determining compensation in civil cases and criminal cases involving claims for damages. Although apologies serve similar normative and moral functions in both legal systems, they differ significantly in terms of legal structure and the level of statutory protection afforded to them.

Keywords: Apology, Legal Implications, Criminal Law, Civil Law

บทนำ (Introduction)

การขอโทษเป็นการแสดงออกในหลายมิติ ทั้งในด้านความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและการสร้างความปรองดองในสังคม การขอโทษคือ “คำสำนึกผิด” เป็นความตั้งใจที่จะยอมรับและแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ทำให้ความรู้สึกบาดหมางลดลงและเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น [1] การขอโทษในระดับสังคมมีลักษณะเรียบง่ายและเป็นวิธีการที่คนทั่วไปใช้เพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์หลังเกิดเหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายหรือความไม่พอใจ แต่ในเชิงกฎหมาย การขอโทษมีความหมายซับซ้อนกว่านั้นและมีผลกระทบที่แตกต่างกันไปตามประเภทของคดีและกฎหมายในแต่ละประเทศ เช่น ในกฎหมายแพ่งของไทย การขอโทษอาจถูกมองว่าเป็นการยอมรับความผิดและใช้เป็นหลักฐานในการพิจารณาคดี โดยเฉพาะในคดีเกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหาย หากคำขอโทษนั้นแสดงถึงความรับผิดชอบต่อการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย [2] นอกจากนี้ คดีอาญา การขอโทษอาจมีผลในแง่ของการลดโทษ หากผู้กระทำแสดงความสำนึกผิดอย่างจริงใจ ศาลอาจใช้ปัจจัยนี้ในการพิจารณาคัดสิน ซึ่งอาจทำให้บทลงโทษเบาลง เนื่องจากศาลมองเห็นว่าเป็นความพยายามในการ “ปรับปรุงตนเอง” ของผู้กระทำผิด อย่างไรก็ตาม ผลกระทบของการขอโทษจะแตกต่างกันไปตามลักษณะของคดี หากคดีมีความร้ายแรงที่กระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น คดีที่เกี่ยวกับการทรมานหรือความรุนแรง การขอโทษเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการลดโทษ [3] ในอีกด้านหนึ่ง บริบทของคำขอโทษยังมีส่วนต่อการใช้คำขอโทษในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งในหลายกรณีคำขอโทษอาจไม่ถือเป็นหลักฐานเพราะถูกมองว่าเป็นเพียงการแสดง “ความรู้สึก” หรือการยอมรับผิดเพียงผิวเผินเท่านั้น แต่หากมีการยอมรับข้อเท็จจริงหรือแสดงความรับผิดชอบอย่างเป็นทางการ คำขอโทษอาจใช้เป็นหลักฐานในคดีได้ โดยเฉพาะในคดีแพ่งของไทยที่เกี่ยวกับการเรียกร้องค่าเสียหาย [1]

ในหลายระบบกฎหมายทั่วโลก คำขอโทษสามารถถูกพิจารณาเป็นปัจจัยที่ช่วยลดโทษได้ในคดีอาญา โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำผิดแสดงออกถึงความสำนึกผิดอย่างจริงใจ การขอโทษทำให้ศาลมองเห็นความพยายามของผู้กระทำในการยอมรับผิดและต้องการแก้ไขความเสียหายที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การลดโทษลง เนื่องจากศาลอาจเห็นว่าผู้กระทำมีความตั้งใจที่จะปรับปรุงตนเอง และไม่ใช่ว่าบุคคลที่อาจก่ออันตรายต่อสังคมอีกต่อไป [4] จากการศึกษาของ Yamada [5] พบว่า ศาลในสหรัฐอเมริกาพิจารณาว่าคำขอโทษที่จริงใจสามารถเป็นเครื่องบ่งชี้ที่ทำให้ศาลมองเห็นแนวโน้มในการปฏิรูปตนเองของผู้กระทำผิด ซึ่งเพิ่มความเป็นไปได้ในการลดโทษ อย่างไรก็ตาม คำขอโทษอาจไม่มีผลต่อการตัดสินในกรณีที่คดีมีลักษณะร้ายแรง เช่น คดีที่เกี่ยวข้องกับการทำร้ายร่างกายรุนแรง การทุจริตหรือคดีที่ส่งผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง เนื่องจากในกรณีเหล่านี้ ศาลอาจมองว่าความสำนึกผิดไม่สามารถชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นได้ [3] นอกจากนี้ ในบางครั้งคำขอโทษอาจกลายเป็นหลักฐานที่ใช้ในการฟ้องร้องได้ หากคำขอโทษนั้นแสดงถึงการยอมรับความผิดของผู้กระทำ เช่น ในคดีแพ่งที่ผู้เสียหายสามารถใช้คำขอโทษของผู้กระทำเพื่อยืนยันการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย การยอมรับความผิดผ่านคำขอโทษอาจเป็นหลักฐานที่มีน้ำหนักในการพิจารณาคดีของศาลและทำให้ผู้เสียหายได้รับการชดเชย [1] ดังนั้น การขอโทษมีความซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม เพราะเป็นการแสดงออกทางศีลธรรมหรือความรู้สึกส่วนบุคคล เกี่ยวข้องโดยตรงกับผลทางกฎหมายและการตีความของศาล ในบางระบบกฎหมาย คำขอโทษอาจ

ถูกมองว่าเป็นการยอมรับผิด ซึ่งอาจส่งผลเสียต่อจำเลย ขณะที่บางประเทศมีกฎหมายคุ้มครองการขอโทษไม่ให้ถูกใช้เป็นหลักฐานยืนยันความผิด นอกจากนี้ ศาลยังต้องพิจารณาบริบทของคดีอย่างรอบด้าน เช่น ความร้ายแรงของการกระทำ เจตนาของผู้กระทำ ความจริงใจของการสำนึกผิด และช่วงเวลาที่มีการขอโทษว่ากระทำก่อนหรือหลังการดำเนินคดี อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้เสียหาย ความรู้สึกของสังคมและหลักความยุติธรรมโดยรวม ดังนั้น การขอโทษจึงไม่ใช่ปัจจัยที่ศาลจะยอมรับโดยอัตโนมัติ แต่เป็นองค์ประกอบที่ต้องชั่งน้ำหนักร่วมกับพยานหลักฐานและหลักกฎหมายที่ใช้บังคับในแต่ละประเทศ

การขอโทษในเชิงกฎหมายถือเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อน เนื่องจากแต่ละประเทศมีแนวทางการตีความที่แตกต่างกันไป ทำให้คำขอโทษสามารถมีผลกระทบโดยตรงต่อการดำเนินคดีหรือต่อผลทางกฎหมายในกรณีต่าง ๆ โดยทั่วไป บางประเทศอาจมองว่าคำขอโทษเป็นเพียงการแสดงความรู้สึกส่วนบุคคลและไม่มีผลใด ๆ ต่อกระบวนการพิจารณาคดี อย่างไรก็ตาม ในประเทศที่มีการยอมรับคำขอโทษเป็นหลักฐาน เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร แคนาดาและออสเตรเลีย คำขอโทษอาจถูกนำไปใช้เป็นข้อเท็จจริงในคดีได้ เช่น ในคดีแพ่ง คำขอโทษอาจถือเป็นการยอมรับความผิดและส่งผลต่อการชดเชยความเสียหาย [4] ตัวอย่างเช่น ในกฎหมายแพ่งของบางประเทศ คำขอโทษของผู้กระทำอาจถูกตีความว่าเป็นการยอมรับความรับผิดชอบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถใช้ในการเรียกร้องค่าเสียหายได้ โดยเฉพาะในคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหาย การขอโทษในกรณีนี้ถือเป็นการแสดงเจตนาที่ผู้กระทำรู้สึกสำนึกผิดในความเสียหายที่ได้ก่อให้เกิดแก่คู่กรณี [2] อย่างไรก็ตาม การขอโทษในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา โดยคำกล่าวว่า “กฎหมายเกี่ยวกับการขอโทษเป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นโดยส่วนใหญ่ในสหรัฐอเมริกา (39 รัฐ) ซึ่งทำให้การแสดงความเห็นอกเห็นใจ ความเสียใจหรือการขอโทษโดยผู้ให้บริการด้านการดูแลสุขภาพ (หรือบุคคลอื่น ๆ) ไม่สามารถนำมาใช้เป็นหลักฐานในการฟ้องร้องทางแพ่งได้ โดยมีจุดประสงค์เพื่อส่งเสริมการสื่อสารอย่างเปิดเผยหลังเกิดข้อผิดพลาดทางการแพทย์ ส่งเสริมการรักษาและอาจลดการเรียกร้องค่าเสียหายจากการประมาททางการแพทย์ กฎหมายคุ้มครองคำกล่าว “ฉันขอโทษ” ทำให้เห็นได้ว่า มีข้อกฎหมายที่อนุญาตให้มีการยกเว้นคำขอโทษจากการเป็นหลักฐานในคดีแพ่งในบางสถานการณ์ เพื่อส่งเสริมให้เกิดการขอโทษโดยไม่ต้องกังวลว่าคำขอโทษนั้นจะถูกใช้เป็นหลักฐานยืนยันความผิดในภายหลัง กฎหมายนี้เรียกว่า “apology law” ซึ่งมีเป้าหมายให้บุคคลสามารถแสดงความเสียใจได้โดยไม่ต้องกังวลว่าจะถูกดำเนินคดีภายหลัง โดยกฎหมายนี้จะช่วยสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเจรจาและการแก้ไขปัญหาอย่างสันติ [6] เนื่องจากปัญหาที่เกี่ยวกับคำขอโทษในกฎหมายไทย คือ ยังไม่มีบทบัญญัติกฎหมายที่กำหนดสถานะและผลทางกฎหมายของคำขอโทษไว้อย่างชัดเจน ทำให้การขอโทษอาจถูกตีความได้หลายลักษณะ ทั้งเป็นเพียงการแสดงความเสียใจหรือเป็นการยอมรับความผิดส่งผลให้ผู้กระทำผิดถึงเลที่จะขอโทษเกรงว่าจะเสียเปรียบทางคดี นอกจากนี้ การพิจารณาน้ำหนักของคำขอโทษขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาลเป็นหลัก อาจเกิดความไม่แน่นอนและความไม่สม่ำเสมอในการบังคับใช้กฎหมาย อีกทั้งคำขอโทษยังไม่ถูกบูรณาการอย่างเป็นระบบในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ของไทย ดังนั้น วัตถุประสงค์การศึกษาคือ เพื่อวิเคราะห์ผลทางกฎหมายทั้งอาญาและแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคำขอโทษ เพราะคำขอโทษสามารถมีผลแตกต่างกันตามระบบกฎหมายในแต่ละประเทศ บางประเทศอาจถือว่าคำขอโทษเป็นการยอมรับผิด

โดยปริยายซึ่งสามารถนำไปเป็นหลักฐานในศาลได้ ในขณะที่บางประเทศอาจอนุญาตให้มีการขอโทษโดยปราศจากความเสียหายที่จะถูกใช้เป็นหลักฐานในการดำเนินคดี ซึ่งส่งเสริมการแก้ไขปัญหาด่วนด้วยการเจรจาอย่างเปิดเผยและมีเมตตา

ผลทางกฎหมายอาญา (Criminal Legal Implications)

ในทางกฎหมายอาญา คำขอโทษโดยทั่วไป ไม่ใช่การยกเว้นความผิดหรือลดหย่อนโทษ การกระทำความผิดทางอาญาเป็นการละเมิดกฎหมายและสังคม คำขอโทษเพียงอย่างเดียวไม่สามารถลบล้างความผิดที่ได้กระทำไปแล้วได้อย่างไรก็ตาม คำขอโทษอาจมีผลต่อการพิจารณาโทษในบางกรณี เช่น

การแสดงเจตนาที่ดี

เป็นปัจจัยที่ศาลอาจพิจารณาเพื่อลดหย่อนโทษในบางกรณี โดยเฉพาะหากผู้กระทำความผิดแสดงความเสียใจอย่างจริงใจและขอโทษต่อผู้เสียหาย ซึ่งสามารถสะท้อนถึงความสำนึกผิดและความตั้งใจที่จะแก้ไขความผิดนั้น การแสดงเจตนาที่ดีเช่นนี้ช่วยให้ศาลเห็นภาพของผู้กระทำความผิดในแง่ที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมและความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี แต่การขอโทษนั้นไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเสมอไป เพราะการพิจารณาลดโทษยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น พฤติการณ์ของคดีโดยรวม ความร้ายแรงของความผิด และประวัติการกระทำความผิดของจำเลย [8] ทั้งนี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า ในบริบทของไทย ศาลสามารถใช้ดุลพินิจลดหย่อนโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ซึ่งเปิดโอกาสให้ศาลพิจารณา “พฤติการณ์แห่งคดี” และ “ความประพฤติของจำเลย” เป็นการแสดงความสำนึกผิด ความเสียใจและการขอโทษหรือเยียวยาผู้เสียหาย เป็นเหตุบรรเทาโทษได้อย่างไรก็ตาม การขอโทษไม่ใช่เหตุผลโดยอัตโนมัติ ศาลยังต้องพิจารณาร่วมกับปัจจัยอื่น เช่น ความร้ายแรงของความผิด วิธีการกระทำ ผลกระทบต่อผู้เสียหายและสังคม รวมถึงประวัติการกระทำความผิดของจำเลย โดยถ้อยคำลักษณะนี้จึงสะท้อนระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (civil law) ที่ให้อำนาจศาลใช้ดุลพินิจอย่างกว้าง ซึ่งตรงกับแนวปฏิบัติของศาลไทยโดยตรง มากกว่าการอ้างอิงประเทศใดประเทศหนึ่งในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (common law) โดยเฉพาะ

จากการวิจัยของ Jehle, & Miller [4] พบว่า ศาลมักจะใช้คำขอโทษเป็นปัจจัยลดหย่อนโทษในกรณีที่มีการกระทำความผิดมีความรุนแรงน้อยหรือในคดีที่การกระทำความผิดเกิดจากการละเลยหรือความประมาทโดยไม่ได้ตั้งใจ นอกจากนี้ หากศาลพิจารณาแล้วว่าผู้กระทำความผิดมีประวัติที่ดีและไม่มีเจตนาทำร้ายคู่กรณีอย่างตั้งใจ คำขอโทษอาจส่งผลให้โทษลดลงได้ อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่ความผิดร้ายแรง เช่น การทำร้ายร่างกายรุนแรงหรือคดีที่ส่งผลกระทบต่อสังคม การขอโทษอาจไม่ถูกนำมาพิจารณาลดโทษ เพราะศาลมองว่าการขอโทษไม่เพียงพอต่อการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้น [3] ศาลยังพิจารณาประวัติของผู้กระทำความผิดเป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจว่า คำขอโทษนั้นเกิดจากความสำนึกผิดที่แท้จริงหรือไม่ หากจำเลยเคยมีประวัติการกระทำความผิดในอดีตหรือมีพฤติกรรมที่แสดงถึงความรุนแรง การขอโทษอาจไม่ส่งผลในแง่บวกในการลดโทษ ทั้งนี้ศาลจำเป็นต้องพิจารณาทั้งบริบทของคดีและความตั้งใจที่แสดงออกจากผู้กระทำความผิดควบคู่กัน [1] การแสดงเจตนาที่ดีผ่านคำขอโทษจึงมีความสำคัญ แต่ศาล

จะให้ความสำคัญในกรณีที่การขอโทษสะท้อนถึงความจริงใจและการยอมรับผิดอย่างแท้จริงเท่านั้น โดยพิจารณาในบริบทของคดีนั้น ๆ และสภาพการกระทำเป็นหลัก

การเจรจาไกล่เกลี่ย

คำขอโทษมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำผิด การขอโทษอย่างจริงใจสามารถช่วยลดความตึงเครียดและความรู้สึกบาดเจ็บ ซึ่งเอื้อต่อการหาทางออกที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ ในกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ คำขอโทษมักถูกนำมาใช้ร่วมกับการเจรจาเรื่องการใช้ค่าเสียหาย การตกลงการดำเนินการเพื่อเยียวยาผู้เสียหาย และอาจนำไปสู่การยุติคดีในกรณีที่ทุกฝ่ายสามารถตกลงกันได้ [5] การขอโทษในกระบวนการไกล่เกลี่ยถือว่ามีผลทางกฎหมาย เนื่องจากเป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงที่ทุกฝ่ายยินยอม ในหลายกรณี ข้อตกลงที่เกิดขึ้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยสามารถใช้ข้อพิพาทได้ และคำขอโทษที่เป็นทางการอาจถือเป็นข้อผูกพันที่ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกได้รับการยอมรับและการชดเชย นอกจากนี้ ข้อตกลงยังสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการบรรเทาผลกระทบทางจิตใจแก่ผู้เสียหาย ซึ่งอาจเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผู้เสียหายไม่ต้องการดำเนินคดีต่อไป [2] กระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีการขอโทษประกอบด้วยยังช่วยลดภาระในระบบศาลได้อีกด้วย เนื่องจากคดีที่สามารถตกลงกันได้ผ่านการไกล่เกลี่ยจะไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาในศาล ทำให้สามารถลดภาระงานของระบบศาลและประหยัดทรัพยากรทางกฎหมาย ดังนั้น คำขอโทษจึงถือเป็น “ปัจจัยในการเจรจา” ที่มีบทบาทในการเจรจาไกล่เกลี่ยและยุติข้อพิพาทอย่างเป็นทางการ [1]

ในคดีอาญาของประเทศไทยมีความผิดอยู่ 2 ประเภท คือ ความผิดอาญาแผ่นดินหรือความผิดต่อแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว ซึ่งความผิดต่อแผ่นดินเป็นความผิดอาญาที่ไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ยอมความได้ ส่วนความผิดต่อส่วนตัวเป็นความผิดอาญาที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 กำหนดให้ยอมความได้ ดังนั้น ในกรณีการไกล่เกลี่ยความผิดต่อส่วนตัว คำขอโทษมีบทบาทสำคัญในชั้นสอบสวนของคดีอาญา โดยเฉพาะคดีที่กฎหมายกำหนดให้เป็นความผิดอันยอมความได้ การที่ผู้ต้องหาแสดงความสำนึกผิดและขอโทษผู้เสียหายอย่างจริงใจ ลดความขัดแย้งและเอื้อต่อการไกล่เกลี่ย ทำให้ผู้เสียหายยินยอมถอนคำร้องทุกข์ ส่งผลให้คดีระงับไปในชั้นพนักงานสอบสวน ตัวอย่างเช่น คดีทำร้ายร่างกายไม่ถึงกับเป็นอันตรายสาหัสหรือคดีหมิ่นประมาท เมื่อผู้ต้องหาขอโทษและชดเชยค่าเสียหาย ผู้เสียหายอาจยอมความได้ ดังนั้น พนักงานสอบสวนจึงมีอำนาจไกล่เกลี่ยคดีอาญาในความผิดดังกล่าวได้ เนื่องจากมีกฎหมายให้อำนาจยอมความ เพื่อประโยชน์ต่อความสงบเรียบร้อยและความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี

แต่หากเป็นกรณีการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในความผิดอาญาแผ่นดิน เดิมจะไม่มีกฎหมายให้อำนาจกระทำได้ การที่พนักงานสอบสวนกระทำการไกล่เกลี่ยคดีอาญาในความผิดอาญาแผ่นดินจึงเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายและขัดต่อหลักนิติรัฐ เนื่องจากประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็น ความผิดและกำหนดโทษไว้” จากมาตรา 2 จะเห็นได้ว่ารัฐกำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่าผู้ใดกระทำการอัน กฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้จะต้องได้รับโทษทางอาญา เพราะรัฐถือว่าความผิดดังกล่าวเป็นความผิดที่รัฐจะต้องเข้าไป

ดำเนินการเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้อง ลงโทษ เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งการจะบังคับให้เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนดเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหารหรือในกรณีนี้ เป็นหน้าที่โดยตรงของเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมที่จะต้องดำเนินการเพื่อให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษ การจะไม่ฟ้องคดีอาญาในกรณีที่มีพยานหลักฐานว่ากระทำความผิดจะต้อง ไม่ขัดต่อเจตนารมณ์ร่วมกันของประชาชนที่อยู่ในรูปแบบของ “กฎหมาย” หากไม่มีกฎหมายให้ อำนาจก็จะไม่สามารถดำเนินการได้ เพราะขัดต่อหลักการดำเนินคดีโดยกฎหมาย ดังนั้น หากฝ่ายบริหารจะมีนโยบายให้พนักงานสอบสวนไม่ดำเนินคดีอาญาในบางกรณี จะต้องทำในรูปแบบของการออกกฎหมายเป็นไปตามหลักนิติรัฐ [9]

ในปัจจุบัน รัฐบาลได้ผลักดันให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามามีบทบาทในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ผ่านพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งให้อำนาจแก่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการสามารถยุติคดีอาญาบางประเภทได้โดยไม่ต้องฟ้องต่อศาล [10] การดำเนินการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมของประชาชนตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2560 มาตรา 68 ที่มุ่งให้กระบวนการยุติธรรมมีความเป็นธรรม รวดเร็ว และไม่เลือกปฏิบัติ ทั้งนี้ การให้อำนาจฝ่ายบริหารในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาเป็นไปเพื่อจัดการความผิดที่มีลักษณะเล็กน้อย ไม่ร้ายแรง หรือไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสังคมในระดับสูง โดยไม่กระทบต่อหลักการลงโทษผู้กระทำความผิดและการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม กระบวนการนี้ยังยึดแนวคิด “ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ซึ่งมุ่งเน้นการเยียวยาและสร้างความเข้าใจระหว่างคู่กรณี แทนการลงโทษทางอาญาโดยตรง จึงถือเป็นแนวทางการบริหารงานยุติธรรมที่สอดคล้องกับหลักนิติรัฐ และช่วยลดภาระของศาล ขณะเดียวกันก็ยังคงไว้ซึ่งกลไกการคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของประชาชนอย่างสมดุล โดยสรุป พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นกลไกทางกฎหมายที่เพิ่มความชอบธรรม ประสิทธิภาพ และความยืดหยุ่นในกระบวนการยุติธรรมไทย โดยจำกัดการใช้เฉพาะคดีอาญาที่ไม่ร้ายแรง เพื่อคงหลักความยุติธรรมและสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการขอโทษในกระบวนการไกล่เกลี่ยขึ้นอยู่กับความเต็มใจของทุกฝ่ายในการเข้าร่วมเจรจาอย่างจริงจัง หากการขอโทษไม่มีความจริงใจหรือเป็นเพียงการกล่าวตามพิธี ผลลัพธ์ของการไกล่เกลี่ยอาจไม่เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ผู้เสียหายอาจไม่รู้สึกได้รับการชดเชยอย่างแท้จริง ทำให้ข้อตกลงนั้นไม่เป็นที่ยอมรับ

หลักฐานทางอ้อม

ศาลในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ต้องพิจารณาคำขอโทษควบคู่กับหลักฐานอื่น ๆ พยานหลักฐานที่ชัดเจน การยอมรับความจริงในลักษณะอื่น ๆ หรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด เพื่อให้ได้ภาพรวมที่ชัดเจนในการตัดสินคดี ตัวอย่างเช่น หากมีหลักฐานอื่นที่สนับสนุนคำขอโทษ เช่น พยานบุคคลที่ยืนยันการกระทำของผู้ต้องหา คำขอโทษนั้นก็อาจเสริมให้หลักฐานทางตรงมีน้ำหนักมากขึ้น [3] นอกจากนี้ ในบางกรณี คำขอโทษอาจเป็นเพียงการแสดงออกถึงความเสียใจโดยไม่ยอมรับผิด การขอโทษอาจเกิดจากความปรารถนาที่จะประนีประนอมมากกว่าการรับผิดชอบทางกฎหมาย ดังนั้น ศาลจำเป็นต้องแยกแยะระหว่างคำขอโทษที่แสดงถึงความรับผิดชอบกับคำขอโทษที่เป็นเพียงการแสดงความรู้สึกส่วนตัว ประเด็นนี้เป็นการนำแนวคิดจากศาล

ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่อยู่ในระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) มาอธิบาย โดยพบมากในคดีอาญา และคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับการละเมิดและความรับผิดชอบทางกฎหมาย เช่น คดีทำร้ายร่างกาย คดีประมาทเลินเล่อทางการแพทย์ และคดีอุบัติเหตุ ศาลสหรัฐอเมริกาจำเป็นต้องแยกแยะว่าคำขอโทษเป็นเพียงการแสดงความเสียใจ (expression of sympathy) หรือเป็นคำขอโทษที่สื่อถึงการยอมรับความรับผิดชอบ (admission of liability) เนื่องจากคำขอโทษบางลักษณะอาจถูกใช้เป็นพยานหลักฐานยืนยันความผิดได้ เพื่อคุ้มครองคำขอโทษที่เป็นเพียงการแสดงความเห็นใจไม่ให้ถูกใช้เป็นหลักฐานทางคดี

ศาลจึงใช้การพิจารณาหลักฐานทางอ้อมนี้ควบคู่กับหลักฐานอื่น ๆ เพื่อประเมินความน่าเชื่อถือและความสัมพันธ์ของคำขอโทษกับการกระทำผิด [7] การใช้คำขอโทษเป็นหลักฐานทางอ้อมจึงเป็นกระบวนการที่ละเอียดอ่อน ซึ่งต้องพิจารณาบริบทและเหตุผลในการกล่าวคำขอโทษเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เหมาะสม ในกระบวนการยุติธรรม นอกจากนี้ เรื่องเหตุบรรเทาโทษตามกฎหมายไทย ตัวอย่างกรณี “มาตรา 78” แห่งประมวลกฎหมายอาญา คือหนึ่งในมาตรา ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้ เหตุบรรเทาโทษนั้น ได้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เฝ้าคุกหรืออยู่ในการคุมขังอย่างสม่ำเสมอ มีความประพฤติดีมาแต่ก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลูกแก้โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นประโยชน์แก่การพิจารณาหรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามิใช่ลักษณะทำนองเดียวกัน

กรณีศึกษาจากคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6083/2546 [11] ความรักเป็นสิ่งที่เกิดจากใจไม่อาจบังคับกันได้ ที่จำเลยฎีกาว่า จำเลยถูกผู้ตายข่มเหงจิตใจอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม เพราะจำเลยกับผู้ตายมีความสัมพันธ์กันฉันคนรัก แต่ผู้ตายต้องการเลิกความสัมพันธ์กับจำเลยไปมีรักกับผู้ชายคนใหม่ จำเลยจึงบันดาลโทสะฆ่าผู้ตายนั่น เห็นว่า “ความรักเป็นสิ่งที่เกิดจากใจไม่อาจบังคับกันได้ ความรักที่แท้จริง คือความปรารถนาดีต่อคนที่ตนรัก ความยินดีที่คนที่ตนรักมีความสุข การให้อภัย เมื่อคนที่ตนรักทำผิดและการเสียสละความสุขของตนเพื่อความสุขของคนที่ตนรัก จำเลยปรารถนาจะยึดครองผู้ตายเพื่อความสุขของจำเลยเอง เมื่อไม่สมหวัง จำเลยก็ฆ่าผู้ตาย เป็นความผิดและการกระทำที่เห็นแก่ตัวเห็นแก่ได้ของจำเลย โดยฝ่ายเดียวมิได้คำนึงถึงจิตใจและความรู้สึกของผู้ตาย หาใช่ความรักไม่ ทั้งเป็นความเห็นผิดที่เป็นอันตรายต่อสังคมอย่างยิ่ง ดังนี้ แม้จะฟังข้อเท็จจริงตามที่จำเลยฎีกาก็ถือไม่ได้ว่าจำเลยถูกผู้ตายข่มเหงอย่างร้ายแรงด้วยเหตุอันไม่เป็นธรรม กรณีไม่มีเหตุจูงใจให้จำเลยน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้ ที่ศาลล่างทั้งสองลงโทษ ประหารชีวิต และลดโทษให้จำเลยแล้ว คงลงโทษจำคุกตลอดชีวิตสถานเดียวนั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องด้วย “ฎีกาของจำเลยข้อนี้ฟังไม่ขึ้น” [11]

ดังนั้น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6083/2546 เกี่ยวข้องกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ในประเด็นเรื่องการใช้ดุลพินิจลดหย่อนโทษ โดยศาลต้องพิจารณาว่ามีเหตุอันควรบรรเทาโทษหรือไม่ คดีนี้จำเลยอ้างว่าถูกผู้ตายข่มเหงจิตใจอย่างร้ายแรงเพื่อขอให้ศาลลงโทษเบาลง แต่ศาลฎีกาวินิจฉัยว่าการกระทำของผู้ตายไม่ถือเป็นการข่มเหงอย่างไม่เป็นธรรมและแรงจูงใจของจำเลยเกิดจากความเห็นแก่ตัว มิใช่เหตุอันควรเห็นใจ จึงไม่เข้าเงื่อนไขของมาตรา 78 ในส่วนของคำขอโทษ คดีนี้สะท้อนว่า “แม้จำเลยจะแสดงความเสียใจหรือ

ขอโทษภายหลัง ก็ไม่เพียงพอเป็นเหตุลดโทษ” หากพฤติการณ์แห่งคดีมีความร้ายแรงสูงและแสดงถึงเจตนาฆ่าอย่างชัดเจน ศาลจึงยึดหลักว่าการขอโทษหรือความสำนึกผิดต้องสอดคล้องกับพฤติการณ์และระดับความผิด จึงจะนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจลดโทษได้

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก

เมื่อมีอาชญากรรมเกิดขึ้นในสังคม รัฐมีหน้าที่ในการจัดการปัญหาที่เกิดขึ้นผ่านกฎหมาย ซึ่งเป็นกลไกสำคัญที่รัฐสร้างขึ้น โดยการกำหนดว่าการกระทำใดเป็นความผิด กำหนดมาตรการในการ ลงโทษและกระบวนการบังคับใช้กฎหมาย ซึ่งกลไกดังกล่าว เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญา [12] กระบวนการยุติธรรมทางอาญา จึงเป็นกลไกที่สำคัญในการนำกฎหมายมาเป็นเครื่องมือ เพื่อบังคับใช้ แก่ผู้ที่ฝ่าฝืน ผ่านหน่วยงานซึ่งเป็นตัวแทนของรัฐ เช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ กรมคุมประพฤติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทำหน้าที่ในการค้นหาข้อเท็จจริง เกี่ยวกับการกระทำความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ ตามที่กฎหมายกำหนด เรียกว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาปกติ หรือ กระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก

กระบวนการยุติธรรมกระแสหลักมีวัตถุประสงค์หลักสองประการ คือ การนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมายอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และการคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาและผู้เสียหายให้ได้รับความเป็นธรรม อย่างไรก็ตาม การใช้กฎหมายอาญาอย่างกว้างขวางเกินจำเป็น ส่งผลให้เกิดภาวะ “กฎหมายอาญาเฟ้อ” (Overcriminalization) มีคดีจำนวนมากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม แม้เป็นคดีเล็กน้อย ทำให้ศาลและเรือนจำมีภาระเกินกำลัง และการลงโทษด้วยการจำคุกหลายกรณีไม่สามารถแก้ปัญหาการกระทำผิดซ้ำหรือเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ “คำขอโทษ” สามารถทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการคัดกรองคดีในชั้นพนักงานสอบสวน ภายใต้กรอบของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งเปิดทางให้คดีอาญาบางประเภท โดยเฉพาะความผิดไม่ร้ายแรงและความผิดอันยอมความได้ ถูกจัดการผ่านกระบวนการทางเลือกแทนการดำเนินคดีเต็มรูปแบบในชั้นพนักงานสอบสวน คำขอโทษที่แสดงออกอย่างจริงจังสามารถใช้เป็นตัวชี้วัดเบื้องต้น (screening tool) เพื่อประเมินลักษณะของคดีและผู้ต้องหา เช่น ระดับความสำนึกผิด ความสมัครใจในการเยียวยาผู้เสียหายและศักยภาพในการแก้ไขความขัดแย้งโดยไม่ต้องพึ่งการลงโทษทางอาญา หากคำขอโทษนำไปสู่ความยินยอมของผู้เสียหายในการไกล่เกลี่ยหรือยอมความ คดีอาจถูกยุติในชั้นสอบสวนโดยไม่ต้องส่งฟ้อง แนวทางนี้ลดผลกระทบจาก “กฎหมายอาญาเฟ้อ” โดยกันคดีเล็กน้อยออกจากกระบวนการของศาลและเรือนจำ และส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ที่เน้นการเยียวยาและความรับผิดชอบมากกว่าการลงโทษเพียงอย่างเดียว

อีกทั้งกระบวนการยุติธรรมปกติยังมุ่งเน้นสิทธิของผู้กระทำผิดมากกว่าผู้เสียหาย ทำให้เหยื่ออาชญากรรมขาดการมีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรม เพื่อลดปัญหาดังกล่าว รัฐจึงพัฒนากระบวนการ “ยุติธรรมทางเลือก” (Alternative Justice) ขึ้นมา เพื่อเบี่ยงเบนคดีออกจากกระบวนการยุติธรรมปกติ (Diversion) และจัดการคดีด้วยวิธีที่เหมาะสมกว่า เช่น การไกล่เกลี่ยคดีอาญา การชะลอการฟ้อง การประนอมข้อพิพาท หรือการต่อรองคำรับสารภาพ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมุ่งสร้าง “ความเป็นธรรมทางสังคม” (Social Justice) โดยเปิดโอกาสให้รัฐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันอาชญากรรม เยียวยาผู้เสียหาย และฟื้นฟู

ผู้กระทำผิดให้กลับคืนสู่สังคมอย่างสร้างสรรค์ [12, 13] กล่าวโดยสรุป การขอโทษในกฎหมายอาญาของไทย มีความสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมในระดับเชิงปฏิบัติการและเชิงดุลพินิจ มากกว่าการเป็นผลทางกฎหมายโดยตรง กล่าวคือ คำขอโทษไม่ใช่สิทธิหรือหน้าที่ที่กฎหมายกำหนดให้ต้องกระทำ แต่เป็นพฤติกรรมที่ศาล พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการสามารถนำมาพิจารณาประกอบในกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในกรอบของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและความผิดอันยอมความได้ การขอโทษที่จริงใจช่วยคลี่คลายความขัดแย้ง สร้างความพึงพอใจแก่ผู้เสียหายและนำไปสู่การถอนคำร้องทุกข์หรือการไกล่เกลี่ยคดีในชั้นสอบสวนหรือชั้นอัยการ ในชั้นพิจารณาของศาล คำขอโทษอาจสะท้อนถึงความสำนึกผิดและความตั้งใจแก้ไขผลร้ายของการกระทำ ซึ่งศาลสามารถนำมาประกอบการใช้ดุลพินิจลดโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 แต่ต้องพิจารณา ร่วมกับพฤติการณ์แห่งคดี ความร้ายแรงของความผิดและผลกระทบต่อสังคม ดังนั้น การขอโทษจึงเป็นกลไกสำคัญ ที่เชื่อมโยงกับกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ ลดปริมาณคดีอาญา เพิ่มประสิทธิภาพของระบบยุติธรรม คຸ່ມครองสิทธิมนุษยชนและสร้างความสมดุลระหว่างผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดและสังคมโดยรวม สรุปได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตารางสรุปเปรียบเทียบความแตกต่างของผลทางกฎหมายอาญาเกี่ยวกับคำขอโทษระหว่างกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทย

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศสหรัฐอเมริกา (Common Law)	ประเทศไทย (Civil Law)
สถานะของคำขอโทษในคดีอาญา	ไม่ใช่เหตุยกเว้นความผิดหรือยุติคดีโดยอัตโนมัติ	ไม่ใช่เหตุยกเว้นความผิดหรือยุติคดีโดยอัตโนมัติ
คำขอโทษกับการลดโทษ	อาจใช้เป็นปัจจัยลดโทษในคดีไม่ร้ายแรง ความประมาท หรือไม่มีเจตนาร้าย หากศาลเห็นว่าจริงใจ	การใช้เป็นเหตุบรรเทาโทษได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ในฐานะ “พฤติการณ์แห่งคดี” และ “ความประพฤติดของจำเลย”
ความร้ายแรงของคดี	คดีร้ายแรง (อาชญากรรมรุนแรง กระบี่ สังคมสูง) คำขอโทษมักไม่มีน้ำหนัก	คดีร้ายแรง คำขอโทษไม่เพียงพอ เช่น คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6083/2546
คำขอโทษในฐานะพยานหลักฐาน	ต้องแยกการแสดงความเห็นอกเห็นใจ “expression of sympathy” ออกจากการยอมรับความรับผิดชอบ “admission of liability” ใช้เป็นหลักฐานทางอ้อมร่วมกับพยานอื่น	ไม่มีกฎหมายแยกชัด คำขอโทษเป็นเพียงพฤติการณ์ประกอบ ไม่ใช่หลักฐานโดยตรง
กฎหมายคุ้มครองคำขอโทษ	หลายรัฐมีกฎหมายการขอโทษ (Apology Laws) ปกป้องไม่ให้ถือเป็นการยอมรับผิด	ไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองคำขอโทษ โดยเฉพาะ

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศสหรัฐอเมริกา (Common Law)	ประเทศไทย (Civil Law)
บทบาทในกระบวนการไกล่เกลี่ย	การใช้ในกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (restorative justice) และการต่อรองคำรับสารภาพ (plea negotiation)	มีบทบาทชัดในคดียอมความและตาม พ.ร.บ. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562
การคัดกรองคดี	การใช้ประเมินเจตนา ความสำนึกผิดและความเหมาะสมของทางเลือกนอกกระบวนการยุติธรรมปกติ (diversion)	การใช้เป็นเครื่องมือคัดกรองคดีในชั้นสอบสวน โดยเฉพาะคดีไม่ร้ายแรง
ลักษณะระบบกฎหมาย	เน้นดุลพินิจผ่านบรรทัดฐานคำพิพากษา	เน้นดุลพินิจศาลตามบทบัญญัติกฎหมายลายลักษณ์อักษร

ผลทางกฎหมายแพ่ง (Civil Legal Implications)

ในทางกฎหมายแพ่ง คำขอโทษมีผลกระทบที่แตกต่างจากทางอาญา คำขอโทษอาจมีผลต่อการพิจารณาชดเชยค่าเสียหาย แต่ก็ไม่ใช่ปัจจัยสำคัญเสมอไป เช่น

การลดหย่อนค่าเสียหาย

ในบางกรณี ศาลไทยอาจพิจารณาคำขอโทษของผู้กระทำความผิดเป็นปัจจัยในการลดหย่อนค่าเสียหายที่ต้องชดเชยต่อผู้เสียหาย การแสดงออกถึงความเสียใจอย่างจริงใจและคำขอโทษที่ส่งถึงผู้เสียหายสามารถช่วยลดความรู้สึกขุ่นเคืองและฟื้นฟูความสัมพันธ์ในระดับหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นเหตุผลที่ศาลนำมาพิจารณาในการลดจำนวนค่าเสียหาย อย่างไรก็ตาม คำขอโทษไม่ใช่ปัจจัยหลักเสมอไป เพราะศาลจะประเมินจากความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ความรุนแรงของการกระทำ และความสามารถในการชดเชยค่าเสียหายของผู้กระทำความผิดเป็นหลัก [2] การศึกษาของ Tumelty [3] ระบุว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้แสดงคำขอโทษอย่างเปิดเผย และแสดงความสำนึกผิดอย่างชัดเจน ศาลอาจมองว่าความจริงใจในการแสดงออกดังกล่าวมีคุณค่าในการฟื้นฟูความรู้สึกของผู้เสียหายและสามารถลดการเรียกร้องค่าเสียหายได้เล็กน้อย โดยเฉพาะในกรณีที่ความเสียหายไม่ร้ายแรงมากนัก อย่างไรก็ตาม ในกรณีที่เกิดความเสียหายรุนแรง เช่น การละเมิดสิทธิที่ส่งผลเสียหายอย่างมากต่อชีวิตหรือทรัพย์สินของผู้เสียหาย ศาลอาจไม่ใช้คำขอโทษเป็นปัจจัยสำคัญในการลดหย่อนค่าเสียหาย เนื่องจากยังต้องให้ความสำคัญแก่ผู้เสียหายเป็นหลัก [8] นอกจากนี้ ศาลยังต้องพิจารณาถึงความสามารถของผู้กระทำความผิดในการชดเชยค่าเสียหายด้วย หากผู้กระทำความผิดไม่มีความสามารถทางการเงินเพียงพอ การแสดงความเสียใจและคำขอโทษอาจช่วยลดค่าเสียหายบางส่วนเพื่อไม่ให้เป็นการหนักเกินไป แต่ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดสามารถชดเชยค่าเสียหายได้เต็มจำนวน การขอโทษอาจไม่ส่งผลกระทบมากนักต่อการลดหย่อนค่าเสียหาย [1] โดยคำขอโทษสามารถเป็นปัจจัยในการลดหย่อนค่าเสียหายได้ แต่ศาลจะพิจารณาควบคู่กับปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย

หลักฐานการรับผิด

คำขอโทษสามารถถูกนำมาใช้เป็นหลักฐานทางอ้อมเพื่อบ่งชี้ถึงการรับรู้ความผิดหรือความรับผิดชอบของผู้กระทำความผิด โดยเฉพาะในกรณีที่คำขอโทษแสดงออกอย่างชัดเจนต่อผู้เสียหาย การขอโทษอาจสะท้อนถึงการยอมรับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ทำลงไป อย่างไรก็ตาม คำขอโทษเพียงอย่างเดียวไม่ใช่หลักฐานที่เด็ดขาดในการพิสูจน์ความรับผิด ศาลจึงต้องใช้หลักฐานอื่น ๆ ประกอบเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สมบูรณ์และเป็นธรรม [14] ตัวอย่างเช่น การศึกษาของ Yamada [5] ชี้ให้เห็นว่า คำขอโทษอาจถูกมองว่าเป็นการแสดงถึงความรับผิดชอบในกรณีที่ไม่มีหลักฐานการปฏิเสธความผิดหรือมีพฤติการณ์อื่น ๆ ที่บ่งชี้ถึงความผิด การขอโทษที่แสดงออกถึงความสำนึกผิดโดยไม่พยายามแก้ตัวสามารถสร้างความน่าเชื่อถือในศาลได้ อย่างไรก็ตาม ศาลจะยังต้องพิจารณาหลักฐานอื่น ๆ ที่เชื่อมโยงการกระทำกับความเสียหาย เช่น พยานหลักฐานทางกายภาพ หรือหลักฐานอื่นที่สนับสนุนการกล่าวหาด้วย ([3] ในบางกรณี ศาลอาจมองคำขอโทษว่าเป็นเพียงการแสดงความรู้สึกส่วนตัว ไม่ได้ถือเป็นการยอมรับความผิดทางกฎหมาย เพราะผู้กระทำอาจกล่าวคำขอโทษเพื่อลดความตึงเครียดหรือเพื่อประนีประนอมกับผู้เสียหาย ดังนั้น ศาลจะต้องแยกแยะระหว่างคำขอโทษที่เป็นการแสดงออกถึงการยอมรับผิดกับคำขอโทษที่เป็นเพียงการแสดงความเสียใจเท่านั้น [7] การนำคำขอโทษมาใช้เป็นหลักฐานในการพิสูจน์ความรับผิดจึงขึ้นอยู่กับบริบทและการตีความของศาล รวมถึงหลักฐานเสริมอื่น ๆ ที่ยืนยันความเชื่อมโยงระหว่างการกระทำและความเสียหาย เพื่อให้การตัดสินเป็นไปอย่างยุติธรรม

การเจรจาไกล่เกลี่ย

การเจรจาไกล่เกลี่ยเป็นเช่นเดียวกับทางอาญาในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ย คำขอโทษถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญซึ่งสามารถช่วยให้เกิดความเข้าใจและการประนีประนอมระหว่างผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่มีเป้าหมายเพื่อหาทางออกที่เป็นที่น่าพอใจสำหรับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยการแสดงคำขอโทษสามารถช่วยลดความตึงเครียดและบรรเทาความรู้สึกบาดเจ็บ ซึ่งอาจนำไปสู่การตกลงที่ดีขึ้น [15] การศึกษาโดย Zhomartkyzy [16] ชี้ให้เห็นว่าคำขอโทษที่ออกมาอย่างเป็นทางการในระหว่างกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยสามารถนำไปสู่การชดเชยค่าเสียหายและการยุติคดีได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการแสดงความเสียใจอย่างจริงใจจากผู้กระทำผิดสามารถสร้างความเชื่อมั่นและความเห็นอกเห็นใจในผู้เสียหาย ซึ่งส่งผลให้การประนีประนอมสามารถเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น นอกจากนี้ การขอโทษสร้างเงื่อนไขที่เป็นบวกสำหรับการพูดคุยและการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่าย [17, 18] ในทางกลับกัน หากการขอโทษไม่ได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้เสียหาย หรือหากมีการสื่อสารที่ไม่ชัดเจน การเจรจาไกล่เกลี่ยอาจไม่ประสบผลสำเร็จ และอาจต้องกลับไปสู่กระบวนการทางกฎหมายอื่น ๆ เพื่อหาความยุติธรรม ในกรณีเช่นนี้ คำขอโทษอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ [19] การขอโทษในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยสามารถเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างบรรยากาศที่เป็นบวกสำหรับการเจรจา ซึ่งอาจนำไปสู่การตกลงกันในเรื่องค่าเสียหายและการยุติคดีได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการไกล่เกลี่ยยังขึ้นอยู่กับความจริงใจและการตอบรับของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

การยกเว้นความรับผิด

โดยทั่วไปแล้ว คำขอโทษไม่ถือเป็นการยกเว้นความรับผิดทางแพ่ง เนื่องจากการกระทำความผิดทางแพ่งนั้นมีลักษณะเป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น ซึ่งอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต ทรัพย์สิน หรือชื่อเสียงของบุคคลนั้น ๆ การขอโทษเพียงอย่างเดียวไม่สามารถลบล้างหรือยกเว้นความรับผิดที่ได้กระทำไปแล้วได้ [14] ทั้งนี้ ในทางกฎหมายแพ่งของไทย คดีละเมิดต่อชื่อเสียงหรือคดีหมิ่นประมาทเป็นกรณีที่คำขอโทษมีบทบาทสำคัญในฐานะมาตรการเยียวยาความเสียหาย มากกว่าการชี้ขาดความรับผิด ศาลไทยมักพิจารณาว่าความเสียหายจากการหมิ่นประมาทมิได้เกิดขึ้นเฉพาะในเชิงทรัพย์สิน แต่รวมถึงชื่อเสียง เกียรติยศและความรู้สึกของผู้เสียหายด้วย ดังนั้น การบังคับให้จำเลยลงโฆษณาคำขอโทษหรือคำแก้ข่าวในหนังสือพิมพ์หรือสื่ออื่น ๆ จึงเป็นวิธีฟื้นฟูชื่อเสียงและลดผลกระทบทางสังคมที่เกิดจากการกระทำละเมิด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 423 และมาตรา 438 ศาลมีอำนาจกำหนดวิธีการเยียวยาที่เหมาะสม นอกเหนือจากการชดเชยค่าเสียหายเป็นเงิน การขอโทษอย่างเป็นทางการเพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบและบรรเทาความเสียหายทางจิตใจของผู้เสียหาย ทั้งยังอาจมีผลให้ศาลกำหนดค่าสินไหมทดแทนในจำนวนที่เหมาะสมยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นธรรมต่อคู่กรณีทั้งสองฝ่าย นอกจากนี้ ตามหลักกฎหมายแล้ว ผู้กระทำความผิดยังคงต้องรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เกิดจากการกระทำของตนเอง แม้ว่าจะมีการแสดงคำขอโทษหรือความเสียใจต่อผู้เสียหายก็ตาม คำขอโทษอาจช่วยบรรเทาความตึงเครียดหรือช่วยให้ผู้เสียหายรู้สึกดีขึ้น แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงทางกฎหมายที่ว่าผู้กระทำความผิดยังคงต้องรับผิดชอบในทางแพ่งต่อการกระทำที่ส่งผลเสียหาย [20] การศึกษาของ Robbennolt (2024) [21] ชี้ให้เห็นว่าแม้คำขอโทษอาจมีบทบาทในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำความผิดและผู้เสียหาย แต่ในทางกฎหมาย ศาลจะยังคงพิจารณาหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการละเมิดและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ดังนั้น คำขอโทษไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการยกเว้นความรับผิดทางแพ่งได้

นอกจากนี้ ในหลายประเทศมีกฎหมายที่กำหนดความรับผิดทางแพ่งอย่างชัดเจนและมีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับ “คำขอโทษ” โดยตรงหรือโดยอ้อม ตัวอย่างเช่น ประเทศไทย ใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 420 ว่าด้วยการละเมิด และมาตรา 438 ว่าด้วยการกำหนดค่าสินไหมทดแทน ซึ่งแม้ไม่กล่าวถึงคำขอโทษโดยตรง แต่ศาลไทยอาจพิจารณาการขอโทษและการเยียวยาเป็นพฤติการณ์ประกอบในการกำหนดค่าเสียหาย และสหรัฐอเมริกา หลายรัฐมีกฎหมายที่เรียกว่า กฎหมายคำขอโทษ (Apology Laws) เช่น California Evidence Code Section 1160 ซึ่งกำหนดว่าคำขอโทษหรือการแสดงความเสียใจในคดีแพ่งบางประเภท โดยเฉพาะคดีแพทย์ ไม่ถือเป็นการยอมรับความรับผิดและไม่อาจใช้เป็นพยานหลักฐานได้ ตัวอย่างสะท้อนว่าทั้งสองประเทศให้ความสำคัญกับการคุ้มครองคำขอโทษ ควบคู่กับหลักความรับผิดทางแพ่งและการชดเชยความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง [22] โดยคำขอโทษมีความสำคัญในระดับสังคมและมนุษยสัมพันธ์ แต่ในทางกฎหมาย การขอโทษไม่สามารถใช้เป็นเหตุผลในการยกเว้นความรับผิดทางแพ่งที่เกิดขึ้นจากการละเมิดสิทธิของผู้อื่น สรุปได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางสรุปเปรียบเทียบผลทางกฎหมายแพ่งเกี่ยวกับคำขอโทษระหว่างกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายไทย

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศสหรัฐอเมริกา (Common Law)	ประเทศไทย (Civil Law)
สถานะของคำขอโทษในคดีแพ่ง	ไม่ใช่การยกเว้นความรับผิดชอบทางแพ่งโดยอัตโนมัติ	ไม่ใช่การยกเว้นความรับผิดชอบทางแพ่ง
คำขอโทษกับการลดค่าเสียหาย	ลดข้อพิพาทหรือจำนวนเงินชดเชยได้ในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะความเสียหายไม่ร้ายแรง	ศาลอาจใช้เป็นพฤติการณ์ประกอบลดค่าสินไหมทดแทน แต่ไม่ใช่ปัจจัยหลัก
คำขอโทษในฐานะหลักฐาน	หลายรัฐมีกฎหมายการขอโทษ (Apology Laws) คุ่มครองไม่ให้ถือเป็นการยอมรับความรับผิดชอบ	ไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองเฉพาะ คำขอโทษอาจถูกตีความเป็นพฤติการณ์ทางอ้อม ต้องพิจารณาร่วมหลักฐานอื่น
การแยกความเสียหายกับการยอมรับผิด	แยกชัดเจนตามกฎหมายและแนวคำพิพากษา	แยกโดยดุลพินิจศาลตามบริบทคดี
บทบาทในกระบวนการไกล่เกลี่ย	มีบทบาทสูง ส่งเสริมสมานฉันท์ (restorative justice) และการต่อรองคำรับสารภาพ (plea negotiation)	มีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยและประนีประนอมข้อพิพาท
คดีละเมิดต่อชื่อเสียง	มักใช้การชดเชยเป็นเงินและการตกลงยอมความ	ใช้คำขอโทษและคำแก้ข่าวเป็นมาตรการเยียวยาสำคัญ
จุดเน้นหลัก	คุ้มครองคำขอโทษเพื่อไม่ให้ขัดขวางการเจรจา	เน้นการเยียวยาผู้เสียหายและความเป็นธรรมของคู่กรณี

ข้อจำกัดของคำขอโทษ (Limitations of an Apology)

แม้ว่าคำขอโทษอาจมีผลต่อการพิจารณาคดีทั้งทางอาญาและแพ่ง แต่ก็มีข้อจำกัดสำคัญ เช่น

ความจริงใจ

คำขอโทษที่มีความหมายและมีผลกระทบทางกฎหมายจะต้องสะท้อนถึงความจริงใจของผู้กระทำผิด หากคำขอโทษถูกแสดงออกมาเพียงเพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบหรือเพื่อบรรเทาความตึงเครียด โดยไม่มีความรู้สึกสำนึกผิดที่แท้จริง ศาลอาจไม่ให้ความสำคัญหรือไม่พิจารณาคำขอโทษนั้นในกระบวนการทางกฎหมาย [23] การแสดงความจริงใจในคำขอโทษนั้นสำคัญมาก เนื่องจากสามารถช่วยสร้างความเชื่อมั่นในผู้เสียหายและทำให้การไกล่เกลี่ยหรือการเจรจาเกิดขึ้นได้อย่างราบรื่น การศึกษาของ Hubbard et al. [24] พบว่า คำขอโทษที่แสดงออกอย่างจริงใจมีแนวโน้มลดความตึงเครียดระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย และเพิ่มโอกาสในการบรรลุข้อตกลงในการชดเชยค่าเสียหายได้ดียิ่งขึ้น ในทางกลับกัน หากคำขอโทษมีลักษณะเป็นเพียงการแสดงออกเพื่อหลีกเลี่ยง

ความรับผิดชอบ หรือเพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในสายตาของศาล เช่น การขอโทษที่ไม่มีการแสดงถึงความรู้สึกผิดที่แท้จริง อาจส่งผลให้ศาลไม่ให้ความสำคัญกับคำขอโทษนั้น และมองว่าเป็นการแสดงออกที่ไม่มีความหมาย Robbennolt [21] การมีส่วนร่วมในการแสดงความเสียใจอย่างจริงจังยังสามารถทำให้การตัดสินใจของศาลเกี่ยวกับการลดโทษหรือการบรรเทาความรับผิดชอบมีแนวโน้มที่จะเอื้ออำนวยมากขึ้น หากผู้กระทำผิดสามารถแสดงให้เห็นถึงการสำนึกผิดที่แท้จริง การแสดงความจริงใจจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญในกระบวนการทางกฎหมาย [14] ดังนั้น คำขอโทษที่มีความจริงใจมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีผลต่อกระบวนการทางกฎหมาย โดยเฉพาะในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีที่อาจส่งผลต่อความรับผิดชอบและการลดโทษในทางกฎหมายมีตัวอย่างเชิงรูปธรรมจากต่างประเทศที่แสดงให้เห็นว่า “คำขอโทษที่มีความจริงใจ” สามารถส่งผลต่อทั้งความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีและกระบวนการทางกฎหมายได้อย่างชัดเจน เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา คดีแพทยผิดพลาด (medical malpractice) ก่อนการออกกฎหมายคำขอโทษ (Apology Laws) แพทย์มักหลีกเลี่ยงการขอโทษเพราะเกรงว่าจะถูกใช้เป็นหลักฐานยอมรับความผิด แต่หลังจากหลายรัฐ เช่น แคลิฟอร์เนียและแมสซาชูเซตส์ ออกกฎหมายคุ้มครองคำขอโทษ พบว่า การที่แพทย์ขอโทษและอธิบายความผิดพลาดอย่างจริงใจช่วยลดจำนวนคดีฟ้องร้องและผู้เสียหายยินยอมรับการชดเชยนอกศาลมากขึ้น ในประเทศแคนาดา ภายใต้กฎหมายการขอโทษ (Apology Act) มีกรณีอุบัติเหตุทางแพ่งที่คู่กรณีขอโทษทันทีหลังเกิดเหตุ ส่งผลให้ความขัดแย้งคลี่คลายและนำไปสู่การเจรจาค่าเสียหายโดยไม่ต้องดำเนินคดีเต็มรูปแบบ ในขณะที่ ประเทศนิวซีแลนด์ มีแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) เปิดโอกาสให้ผู้กระทำผิดขอโทษผู้เสียหายต่อหน้ากระบวนการยุติธรรม ซึ่งศาลสามารถนำมาประกอบการพิจารณาลดโทษได้ โดยตัวอย่างทั้งสามกรณี สะท้อนว่า คำขอโทษที่จริงใจจะช่วยฟื้นฟูความสัมพันธ์และมีบทบาทเชิงบวกต่อการลดความขัดแย้งความรับผิดชอบและการลดโทษในทางกฎหมาย

บริบทของคดี

คำขอโทษในกระบวนการทางกฎหมายมักมีผลกระทบที่แตกต่างกันไปตามบริบทของคดี โดยเฉพาะความร้ายแรงของความผิดและความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยทั่วไปแล้วคำขอโทษในคดีที่มีความรุนแรงสูง เช่น คดีอาญาที่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงหรืออาชญากรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายรุนแรง มักจะมีผลกระทบที่น้อยกว่าคดีที่มีความร้ายแรงน้อยกว่า [25] ในการศึกษาของ Witvliet et al. [26] พบว่าคำขอโทษในกรณีที่เกิดความเสียหายเล็กน้อยหรือคดีแพ่งที่มีความรุนแรงต่ำ มักจะสามารถช่วยลดความตึงเครียดและส่งเสริมการเจรจาไกล่เกลี่ยได้ดีกว่า ในขณะที่ในคดีที่มีความร้ายแรงหรือซับซ้อน คำขอโทษอาจไม่สามารถเปลี่ยนแปลงผลการพิจารณาคดีได้ เนื่องจากศาลมักจะให้ความสำคัญกับหลักฐานและข้อเท็จจริงมากกว่าคำขอโทษที่แสดงออกมา [21] นอกจากนี้ ผลกระทบของคำขอโทษยังขึ้นอยู่กับพฤติการณ์เฉพาะของคดี เช่น สถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการกระทำผิด ความสามารถในการชดเชยของผู้กระทำผิด หรือความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำผิดและผู้เสียหาย หากคำขอโทษถูกนำเสนอในบริบทที่เหมาะสมและมีความจริงใจ อาจช่วยให้การดำเนินการทางกฎหมายเป็นไปอย่างราบรื่นและส่งผลดีต่อการบรรเทาความรับผิดชอบ [23] ผลของคำขอโทษจึงเป็นไปตามบริบทของคดี

โดยมีปัจจัยหลายประการที่ส่งผลต่อการพิจารณา ไม่ว่าจะเป็นความร้ายแรงของความผิด ความเสียหายที่เกิดขึ้น หรือพฤติการณ์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หลักฐานอื่น ๆ

คำขอโทษนั้นสามารถถูกมองว่าเป็นหลักฐานชิ้นหนึ่งในกระบวนการทางกฎหมาย แต่ศาลจะต้องพิจารณาหลักฐานอื่น ๆ ร่วมด้วยเพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นธรรมและชัดเจน โดยทั่วไปแล้ว ศาลจะไม่สามารถอิงผลการพิจารณาเพียงคำขอโทษได้ เนื่องจากคำขอโทษอาจมีการแสดงออกในลักษณะที่แตกต่างกันไป และอาจไม่สะท้อนถึงข้อเท็จจริงหรือความรับผิดชอบที่แท้จริงของผู้กระทำผิด [25] ในการศึกษาโดย Robbennolt [21] ชี้ให้เห็นว่า คำขอโทษอาจมีบทบาทสำคัญในการบ่งบอกถึงความสำนึกผิด แต่การพิจารณาของศาลจะต้องอิงจากหลักฐานอื่น ๆ ที่แสดงถึงการกระทำที่เกิดขึ้นจริง เช่น หลักฐานทางวัตถุ พยานบุคคล หรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การตัดสินใจเป็นไปอย่างมีเหตุผลและเป็นธรรม [21] นอกจากนี้ การพิจารณาหลักฐานที่ครบถ้วนจะช่วยให้ศาลสามารถเข้าใจบริบทของคดีได้ดีขึ้น เช่น ความร้ายแรงของการกระทำ การเสียหายที่เกิดขึ้น และความรับผิดชอบของผู้กระทำผิด ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับโทษและการชดเชยค่าเสียหาย [23] โดยสรุป คำขอโทษเป็นเพียงหนึ่งในหลักฐานที่ศาลใช้ในการพิจารณาคดี และการตัดสินใจของศาลจะต้องอิงจากหลักฐานอื่น ๆ ร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่เป็นธรรมและมีความถูกต้องทางกฎหมาย

สรุปและอภิปรายผล (Discussion)

“คำขอโทษ” มีบทบาทสำคัญและซับซ้อนในกระบวนการยุติธรรม แม้คำขอโทษจะไม่สามารถลบเลือนความผิดทางกฎหมายได้โดยตรง แต่มีอิทธิพลเชิงจิตวิทยาและสังคมที่ลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจระหว่างคู่กรณี การขอโทษอย่างจริงใจทำให้ผู้เสียหายเกิดความรู้สึกยอมรับและเปิดโอกาสให้เกิดการเยียวยาทางจิตใจและการชดเชยทางวัตถุ ซึ่งเป็นพื้นฐานของแนวคิด “ยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” (Restorative Justice) [12, 27] คำขอโทษเป็นกลไกที่ทำให้ผู้กระทำผิดได้แสดงความสำนึกผิดต่อผู้เสียหาย และให้ผู้เสียหายได้รับการยอมรับถึงความเสียหายที่เกิดขึ้น [28] กระบวนการนี้ลดความตึงเครียดระหว่างคู่กรณี ลดจำนวนคดีที่เข้าสู่ศาลและลดภาระของระบบยุติธรรมทางอาญา [13] จึงถือเป็นกลไกสำคัญที่ส่งเสริมให้เกิดการยุติคดีอย่างสันติ โดยให้ความสำคัญกับการพูดคุย การเยียวยาและความเข้าใจมากกว่าการลงโทษ ดังนั้น คำขอโทษเป็นเครื่องมือที่สร้างความสมานฉันท์ทางสังคมและลดภาระกระบวนการยุติธรรม โดยทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่าง “ความยุติธรรมเชิงลงโทษ” และ “ความยุติธรรมเชิงสมานฉันท์” ทำให้ทุกฝ่ายได้รับความเป็นธรรมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

ข้อเสนอแนะ (Recommendations)

จากผลการศึกษา ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ภาครัฐควรกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางกลางในการพิจารณาคำขอโทษ เพื่อให้หน่วยงานยุติธรรม เช่น ศาล พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ ใช้เป็นมาตรฐานเดียวกันในการประเมินผลของคำขอโทษต่อการลดหย่อนโทษหรือการพิจารณาค่าเสียหาย โดยอาจจัดทำเป็นคู่มือแนวปฏิบัติด้านการไกล่เกลี่ยและการยอมรับผิดเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำในการตีความ
2. ควรส่งเสริมให้มีกฎหมายรองรับการใช้คำขอโทษและการไกล่เกลี่ยคดีอาญาอย่างเป็นระบบ เช่น การแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้คำขอโทษสามารถนำมาพิจารณาเป็นองค์ประกอบลดโทษหรือปัจจัยเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างชัดเจนและสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน
3. ควรสนับสนุนการอบรมผู้ไกล่เกลี่ยให้มีความรู้ด้านจิตวิทยา การสื่อสารและแนวคิดยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อให้สามารถจัดการข้อพิพาทด้วยความเข้าใจและสร้างสมดุลระหว่างสิทธิของคู่กรณี

ข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ประโยชน์

ผลการศึกษานำไปใช้ในการพัฒนานโยบายการยุติธรรมทางเลือก โดยเน้นการใช้คำขอโทษเป็นเครื่องมือในการเยียวยา ลดความขัดแย้งและเสริมสร้างความสมานฉันท์ในสังคม นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตรการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่กระบวนการยุติธรรม เพื่อให้เข้าใจบทบาทของคำขอโทษในเชิงจิตวิทยาและสังคม รวมถึงใช้เป็นฐานข้อมูลทางวิชาการในการผลักดันให้เกิดระบบยุติธรรมที่มุ่งเยียวยาแทนการลงโทษ

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดชุมพร และมหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการเรียบเรียงบทความวิชาการครั้งนี้ รวมทั้ง ขอขอบคุณเครื่องมือ AI เชิงสร้างสรรค์ เช่น ChatGPT โดยนำมาใช้เพื่อสรุปใจความสำคัญและแปลภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษและเพื่อตรวจสอบไวยากรณ์ภาษาอังกฤษเท่านั้น

เอกสารอ้างอิง (References)

- [1] Allan, A. & Carroll, R. (2016). Apologies in a Legal Setting: Insights from Research into Injured Parties' Experiences of Apologies after an Adverse Event. *Psychiatry, Psychology and Law*, 24(1), 10–32. <https://doi.org/10.1080/13218719.2016.1196511>
- [2] Winship, V., & Robbenolt, J.K. (2018). *Admissions of Guilt in Civil Enforcement*. University of Minnesota Law School.
- [3] Tumelty, M. (2020). Medical Negligence Litigation and Apologies. *European Journal of Health Law*, 27(4), 386-403.
- [4] Jehle, A., & Miller, M.K. (2006). *Apologies in the legal system: Helping offenders, victims, and the community*. Restorative Directions Journal, 1-20. <https://www.researchgate.net/>

publication/262413909_Apologies_in_the_legal_system_Helping_offenders_victims_and_the_community.

- [5] Yamada, D.C. (2021). *Therapeutic Jurisprudence: Foundations, Expansion, and Assessment*. http://www.antonioacasella.eu/archipsy/Yamada_TJ_2021.pdf
- [7] Dijck, G.V. (2017). The Ordered Apology. *Oxford Journal of Legal Studies*, 37(3), 562-587.
- [8] Zhong, R., Baranoski, M., Feigenson, N., Davidson, L., Buchanan, A., & Zonana, H.V. (2014). So you're sorry? The role of remorse in criminal law. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 42(1), 39-48.
- [9] อโณทัย บำรุงพงษ์. (2537). อำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยอาศัยเหตุผลทางรัฐประศาสน์นโยบาย. *รพีสาร* 55, 56-58.
- [10] อุทัย อาทิวะ. (2563). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). วี.เจ.พรินติ้ง.
- [11] ศาลฎีกา. (2546). คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6083/2546. ลงวันที่ 16 กันยายน 2546
- [12] จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2556). *ระบบยุติธรรมและยุติธรรมทางเลือก : แนวการวิเคราะห์เชิง สังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- [13] ศิริชัย วิชชุขรรกร. (2561). *มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา : บทวิเคราะห์ร่างพระราชบัญญัติ มาตรการแทนการฟ้องคดีอาญา พ.ศ. และกรณีศึกษาต่างประเทศ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). สถาบันพระปกเกล้า.
- [14] Beswick, S. (2024). *Tort Law: Cases and Commentaries*. Canadian Legal Information Institute.
- [15] Green, P., & Goldblatt, V., & Boulle, L. (2009). *Mediation: Principles, Process, Practice*. Sydney: LexisNexis.
- [16] Zhomartkyzy, M. (2023). The role of mediation in international conflict resolution. *Law and Safety*, 90(3), 169-178. <https://doi.org/10.32631/pb.2023.3.14>
- [17] Azlanudin, M.N.M. (2010). *Role of Apology in Restorative Justice: Research Study*. University Putra Malaysia.
- [18] Suzuki, M. (2022). Possibility of Sincere Apology in Restorative Justice: When and How?. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 68(13-14), 1-21. <https://doi.org/10.1177/0306624X221132238>
- [19] Mayer, B. (1946). *The dynamics of conflict resolution: a practitioner's guide*. United States of America.
- [20] Carroll, R.O. (2013). Apologies as a Legal Remedy. *The Sydney law review*, 35, 317-347.

- [21] Robbennolt, J.K. (2024). Apologies, Remorse, and Amends: Empirical Legal Studies Across Domains and Disciplines. *European Journal of Empirical Legal Studies*, 1(1), 3-18. <https://doi.org/10.62355/ejels.19207>
- [22] Bussani, M., Sebok, A., & Infantino, M. (2022). *Common Law and Civil Law Perspectives on Tort Law*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780195368383.001.0001>
- [23] Petrucci, C.J. (2002). Apology in the criminal justice setting: evidence for including apology as an additional component in the legal system. *Behavioral Sciences the Law*, 20(4), 337-362. <https://doi.org/10.1002/bsl.495>
- [24] Hubbard, A.S.E., Hendrickson, B., Fehrenbach, K.S., & Sur, J. (2013). Effects of Timing and Sincerity of an Apology on Satisfaction and Changes in Negative Feelings During Conflicts. *Western Journal of Communication*, 77(3), 305-322. <https://doi.org/10.1080/10570314.2013.770160>
- [25] Slocum, D., Allan, A., & Allan, M.M. (2011). An emerging theory of apology. *Australian Journal of Psychology*, 63(2), 83-92. <https://doi.org/10.1111/j.1742-9536.2011.00013.x>
- [26] Witvliet, C.V.O., Luna, L.R., Worthington, & Jr.E.L., Tsang, J. (2020). Apology and Restitution: The Psychophysiology of Forgiveness After Accountable Relational Repair Responses. *Frontiers in Psychology*, 11, <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00284>
- [27] Zehr, H. (2002). *The Little Book of Restorative Justice*. Good Books.
- [28] Braithwaite, J. (2002). *Restorative Justice and Responsive Regulation*. Oxford University Press.